

IDÉER TILL FRAMTIDA FORSKNING

FRÅN FORSKNINGSOBJEKT TILL MEDAKTÖR

Foto: A Klevegren, W Hirsch, E Arvidsson

Layout: Jennifer Klevegren

Texter: från idécirklarna som har bearbetats inom projektet

2011 © Handikappförbunden

Tryckeri: GETR

Upplaga: 50 ex

Innehåll

Arbete	5
Attityder	7
Handikapprörelsen	10
Historia	14
Hälsa	16
Identitet	19
Lag och Rättigheter	23
Media och Tillgänglighet	26
Samhälle och Politik	29
Utbildning	33

Förord

Under åren 2008 till 2011 har Handikappförbunden drivit projektet Från forskningsobjekt till medaktör. Ett av målen med projektet var att ta fram nya och relevanta idéer till framtida forskningsämnen. Den metod som använts för detta är idécirkel eller med ett annat ord forskningsinitieringscirkel. Personer med olika funktionsnedsättningar har träffats och utifrån egna livserfarenheter föreslagit viktig forskning. Till cirkelarna har forskare från olika områden bjudits in för att ge respons på idéerna. Resultatet är alltså till stor del frukten av en dialog mellan forskare och personer med funktionsnedsättningar som inte är forskare själva, men har goda idéer. Idéerna har använts som underlag för diskussioner om framtida forskning och har även visats som utställning. Vi tackar de grupper och de cirkelledare som arbetat i Halmstad, Helsingborg, Lund, Skövde, Stockholm, Umeå, Vänersborg, Älmhult och Örebro!

Arbete

Arbete som statussymbol

Arbete är en statusmarkör i dagens samhälle. Men arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning är högre än för befolkningen i stort.

- Vilka blir följderna av detta för personer med funktionsnedsättning?
- Vilken status i livet ger arbete?
- Sjunker ens status ännu lägre när man förutom att ha en funktionsnedsättning också saknar arbete?

Arbete åt alla

Människor mår bra av att ha ett arbete: meningsfull sysselsättning och samhällsgemenskap. Arbete är en av rättigheterna i Deklarationen om mänskliga rättigheter. Men så ser verkligheten inte ut.

- Är arbete åt alla en utopi?

- Skulle det kunna förverkligas?
- Vilka strategier krävs i så fall?

Framgångsfaktorer på arbetsmarknaden

Mycket forskning finns redan om arbetsmarknadens villkor. Trots detta verkar arbetslösheten för personer med funktionsnedsättning inte minska. För enskilda människor är det viktigt att veta vilka faktorer som hindrar och gynnar tillträde till arbetsmarknaden. Att peka på olika framgångsfaktorer skulle vara till stor hjälp för många.

- Vilka framgångsfaktorer gör att man får ett jobb?
- Vilka faktorer avgör om man borde behålla jobbet eller byta till ett annat?

Yrket personlig assistent

Med LSS kom ett nytt yrke – personlig assistent.

- Hur ser rollen som assistent ut?
- Vilken kompetens krävs och vilken kompetens skulle behövas?
- Hur har yrkesstatusen utvecklats?
- Hur har assistenterna drivit sina frågor?
- Hur ser assistenterna på sin yrkesroll och sin relation till brukaren?

Yrkeskunskap

En mängd olika yrkesgrupper ska ge stöd till personer med olika funktionsnedsättningar.

- Vilken kompetens behövs och efterfrågas för att kunna utöva yrket?
- Vem avgör vilken kompetens som krävs för att utföra yrket?
- Vilka internutbildningar erbjuds?

Attityder

Relation till assistent eller företrädare

Mellan personer med funktionsnedsättning och personliga assistenter kan en komplicerad relation uppstå. Det gäller inte minst företrädare för personer med utvecklingsstörning.

- Hur är relationen mellan serviceanvändare och assistent eller företrädare?
- Vilka konsekvenser uppstår om företrädaren "tar över" brukarens talan?
- Hur påverkas intima situationer?
- Hur hanterar man konflikter och beroendeförhållanden?

Hjälpinsatser som stigma

Tekniska hjälpmedel ökar möjligheten till delaktighet, men baksidan kan vara stigmatisering. Synliga hjälpmedel kan göra att människor känner sig utpekade. Många skäms över att ha hörapparat eller rullator.

- Hur upplever användare bruket av tekniska hjälpmedel?
- Vilka signaler sänder hjälpmedel ut?
- Hur ser psykologin kring hjälpmedel och andra särlösningar ut?
- Hur kan man vända sitt inre motstånd till att istället känna stolthet över sitt hjälpmedel?

Bemötande

Bemötande sker enligt regeringens plan för handikappolitiken på tre nivåer: lagstiftning, myndigheters tolkning av lagar och regler samt på individuell nivå, till exempel vid ett möte på en myndighet.

- Hur fungerar det individuella mötet i praktiken?
- Vilka maktrelationer finns i mötet?
- Vad är gott och dåligt bemötande enligt olika parter?
- Vad kan ligga bakom dåligt bemötande?
- Vilka konsekvenser får det för den enskilde?
- Hur uppstår bra bemötande?

Inlärld hjälplöshet

Individen har rättigheter, men också skyldigheter. Men många upplever själva eller ser att andra personer med funktionsnedsättning lever med en inlärld hjälplöshet.

- Vad innebär inlärld hjälplöshet? Ser forskarna detta fenomen som ett problem, eller är det bara något "vi får leva med"?
- Hur många lever med detta? Vilka konsekvenser av detta kan man se på mikro- respektive makronivå?
- Vilka blir konsekvenserna för samhällsekonomin?

Konsekvenser av laddade begrepp

Begrepp som svagbegåvning och utvecklingsstörning upplever många har en negativ konnotation.

- Får detta konsekvenser då olika yrkesgrupper talar med berörd målgrupp? Kan det leda till att olika yrkesgrupper undviker att tala om individernas eventuella svårigheter av rädsla för att kränka individerna?
- Hur påverkar omgivningens uppfattningar och handlingar individernas självbild?

Frågor och behov kring sexualitet

I Danmark har Socialstyrelsen skrivit ihop riktlinjer för hur personal kring personer med funktionsnedsättningar ska bemöta frågor och behov kring sexualitet.

- Hur ser behovet av sådana riktlinjer ut i Sverige?
- Vilka är konsekvenserna av införandet av riktlinjer i Danmark?

Fosterdiagnostik

Fosterdiagnostiken utvecklas och används allt mer.

- Hur ges information vid besked om (möjlig) funktionsnedsättning hos barnet på Mödravårdscentralen?
- Hur är samtalet utformat och vilka signaler ges?

Handikapprörelsen

Samverkan med handikapprörelsen

Handikapprörelsen är ofta involverad i samverkan, samråd eller samarbete med olika myndigheter. Men vad betyder egentligen dessa ord i praktiken?

- Vad har myndigheterna för syn på samverkan med handikapprörelsen?
- Vilka konsekvenser har olika typer av samverkan?
- Vad får handikapprörelsen ut? Hur fungerar det i andra länder?

Föreningsliv

Föreningslivet har spelat en viktig roll i Sveriges historia. Handikapprörelsen har varit en viktig del av folkrörelserna. Idag tappar organisationerna medlemmar.

- Vad betyder föreningarna för medlemmarna idag?
- Vilken funktion spelar de i människors liv?

- Hur ser unga idag på föreningsengagemang och medlemskap?
- Vilka motiv har de som lämnar föreningarna?

Representativitet i handikapprörelsen

Inom handikapprörelsen finns det olika syn på hur grupperna ska representeras och företräddas. För vissa är det viktigt att den som företräder en grupp också tillhör den gruppen. Det finns också olika syn på förtroendevalda och tjänstemän?

- Hur ser olika organisationer på representativitet?
- Vilka är det som representerar olika grupper i officiella sammanhang?
- Har de egna funktionsnedsättningar? Vad innebär det att ledande tjänstemän i en handikapporganisation inte har egen funktionsnedsättning?
- Vilka konsekvenser får olika typer av företrädarskap?
- Vilka är det som bestämmer över organisationernas agendor?

Vad pratar man om i handikapprörelsen?

Handikapprörelsen omfattar i Sverige nära en halv miljon människor. Vissa medlemmar är passiva medan andra för intensiva samtal på möten och över internet. Det är många samtal och diskussioner som förs här och som det vore intressant att studera närmare.

- Vad pratas det om i handikapprörelsen?
- Berörs personliga upplevelser eller undviker man detta?
- Är diskursen politisk eller social?
- Handlar samtalen om samhällsförändring eller gemenskap?
- Hur förhåller sig olika samtal till varandra?

Påverkan i FN

En stor tonvikt läggs inom handikapprörelsen på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sveriges handikapprörelse har också skickat in så kallade alternativrapporter till FN. Dessa ska komplettera regeringens egna rapporter.

- Hur fungerar skuggrapporterna som metod för förändring?
- Vad har de lett till för resultat?
- Vilken syn har regeringen och andra aktörer på dessa rapporter?
- Finns det effektivare sätt för handikapprörelsen att arbeta i FN-systemet?

Politiskt engagemang

Samhällsfrågor som berör personer med funktionsnedsättning är det gott om, men sällan syns politiker med egna funktionsnedsättningar. Varför är det så?

- Hur många personer med funktionsnedsättning är aktiva som politiker i kommun, landsting och/eller riksdag i jämförelse med personer utan nedsatt funktionsförmåga?
- Vad medför eventuell snedfördelning för människor med funktionsnedsättningar?
- Vad är skälet till att så få människor med funktionsnedsättningar engageras sig partipolitiskt?
- Vilka hinder finns? Vilka andra typer av engagemang finns?
- Finns andra sätt att påverka?

Kan handikapprörelsen lära av HBT-rörelsen?

Under de senaste decennierna har HBT-frågorna vunnit mark. Sjukdomsstämpeln togs bort och rätt till partnerskap, insemination, adoption och könsneutrala äktenskap har följt. HBT-personer ockuperade Socialstyrelsen 1979 och lyckades få stort genomslag i medierna. Pridefestivalen är nu en av Stockholms största evenemang under året. HBT-rörelsen har arbetat på olika plan och med olika metoder för påverkan och attitydförändringar.

- Vad har HBT-rörelsen använt för olika kampmetoder?
- Kan handikapprörelsen göra likadant eller kan rörelserna arbeta mer tillsammans?
- Kan exempelvis Marschen för tillgänglighet bli ett evenemang liknande Pride-paraden?

Varför attraheras vissa av att gå med i en handikappförening men inte andra?

Att gå med i funktionshinderrörelsen kan grunda sig i:

1. Föräldrars engagemang i en förening. 2. Sökande av identitet och gemenskap. 3. Vårdens misslyckande med information och kunskap. 4. Att vilja påverka och känna delaktighet i grupp. 5. Möjlighet för förändring och förbättring i samhället.

Att stå utanför funktionshinderrörelsen kan bero på:

1. Att man inte vill särskilja sig från andra samhällsmedborgare. 2. Att man finner föreningarna statiska, gnälliga. 3. Obekvämt i samhörighet med föreningsarbete rörande sin funktionsnedsättning. 4. Avsaknad av kunskap om att det finns funktionshinderföreningar. 5. Brist på begreppsförståelse.

- Hur ser det ut bland personer med funktionsnedsättning idag? Vilka skäl finns för och emot organisering?

Har Handikappförbunden blivit en remissinstans, eller en mjölkko till politiken?

Funktionshindersorganisationer svarar på många remisser, men ofta är det styrelserna eller några få personer, inte samtliga medlemmar, som skickar in sina synpunkter till det politiska systemet.

- Vilken roll spelar handikapporganisationer i dagens samhälle?
- Hur ser politiker på funktionshinderorganisationerna? Är det ett sätt att rekrytera nya politiker eller väljare? Är det ett sätt att slippa eget engagemang?
- Hur mottas remissvaren? Ignoreras de? I så fall varför?
- Vilka effekter har inskickade remissvar fått?

Historia

Poliobarnen

Tre till sex veckor smittar polio. Under efterkrigstidens epidemier isolerades barnen upp till närmare ett år och fick under den tiden inte träffa sina föräldrar.

- Varför blev det så?
- Passade den gruppen inte in i det moderna framväxande Sverige?
- Finns likheter med behandlingen av dem som steriliserades, bortadopterades eller förvarades på vanförestalter, sinnessjukhus eller andra anstalter?

Vanförestalerna

De första institutionerna för personer med funktionshinder byggdes i slutet av artonhundratalet. Barn och unga med funktionshinder som till exempel rörelsehinder placerades i särskilda skolhem, eftersom de inte hade rätt att gå i den kommunala skolan. Barnen växte upp där utan sina föräldrar.

- Hur har en uppväxt på en vanförestalt påverkat resten av livet?
- Vilka berättelser finns och vad kan vi lära oss av det idag?

Vardagslivet

Det finns mycket medicinsk forskning, men var är forskningen om vardagen? Större delen av livet levs i det vi kallar vardagsliv.

- Hur fungerar vardagen för personer med funktionsnedsättning idag?
- Hur upplever man sin vardag?
- På vilka sätt skiljer sig vardagslivet idag från tidigare?
- Vad är stödjande och var är hindrande i vardagen jämfört med förr?

Hälsa

Psykiska problem senare i livet

Att som tonåring få besked om en livslång sjukdom eller funktionsnedsättning innebär en stor omställning. Det ser olika ut vad gäller stöd från familj och vård. En del "pushar" sig själva att hänga med i samma takt som vännerna.

- Hur upplevs en diagnos av en tonåring och hur ser olika strategier ut?
- Trängs frågorna undan eller integreras sjukdom och funktionsnedsättning i identiteten?
- Kan acceptans eller förträngning leda till psykiska problem senare i livet?

Följ upp den onödiga ohälsan!

Enligt Folkhälsoinstitutets rapport Onödig ohälsa är ohälsa tio gånger vanligare bland personer med funktionsnedsättning än bland andra. Många

med nedsatt rörelseförmåga mår till exempel dåligt som en konsekvens av samhällets otillgänglighet. Orsaker är brist på inflytande och tillgänglighet samt ekonomisk otrygghet, diskriminering och dåligt bemötande.

- Hur påverkar privatekonomi, otillgänglighet och diskriminering hälsan?
- Vilka insatser är effektiva för olika grupper funktionshindrade?

Själv mord

Själv mord är ett ämne det är svårt att prata om. Mycket tyder på att önskan att dö är större bland äldre idag. Äldre män är en riskgrupp. Det finns också föreställningar om att vissa personer med funktionsnedsättning inte önskar leva.

- Hur ser självmordsfrekvensen ut i olika grupper funktionshindrade?
- Hur ser personer med funktionsnedsättning på självmord och döden?

Massage

Många mår bra av att få massage. Men det finns inte mycket forskning om massage.

- Är det ingen stark lobbygrupp?
- Vad har massage för effekt i jämförelse med annan behandling?
- Vad betyder den kroppsliga beröringen?
- Varför forskas det inte om effekterna av massage?

Handikappidrott

Idrott och motion är viktigt för alla människor, men kanske särskilt för den som skadat sig eller har någon medfödd funktionsnedsättning. Tyvärr når inte alltid informationen om handikappidrotten fram till dem som skulle behöva den.

- Vad har handikappidrotten för betydelse för hälsa och identitet?
- Hur ska handikappidrotten och föreningarna agera för att främja människors hälsa?

Anhörigvård

Anhörigvårdare upplever ofta att de har svårt att få ersättning för förlorad arbetsinkomst. Ny forskning visar på att anhörigvårdare ofta blir sjuka själva.

- Vilka konsekvenser får det för samhället?

Tillgänglig vård

Förr fanns omsorgsläkare för exempelvis personer med utvecklingsstörning. Hur ser behovet av "specialistläkare" ut idag för de med olika funktionsnedsättningar till exempel utvecklingsstörning, autismspektrumtillstånd och ADHD?

- Vilken kompetens behövs inom vården? Alternativ kommunikation? Pedagogik? Är vården tillgänglig för alla?

Identitet

Identitet via internet?

Anonymiteten på internet ger möjlighet att beröra känsliga ämnen. Den erbjuder både frikopplande från kroppen och möjlighet att byta identitet. På internet stärks, blandas och bryts normer.

- Hur fungerar gemenskaper över nätet?
- Hur påverkar internet identiteten?
- Vilka möjligheter och begränsningar erbjuder internet och sociala medier?
- Vad betyder anonymiteten för identitetsskapande på nätet?
- Stärker nätgemenskaper individers självförtroende?

Etnicitet

Tolkning och förståelse av vad funktionshinder är varierar mellan olika etniska grupper. Vår bakgrund skapar olika tänkesätt. Identiteten påverkas även av migration och integration.

- Vilka strategier används för att hantera och förklara funktionshinder?
- Hur går det när dessa möter det svenska samhället?
- Vad betyder etnicitet för synen på funktionsnedsättningen på grupp- och individnivå?
- Vad ger människor styrka och svaghet?

Stöd till familjer

En funktionsnedsättning medför ofta stora förändringar i vardagen. Roller ändras och som anhörig kan man känna oro och inte veta hur man ska ge stöd. Anhörigstöd erbjuds av till exempel landstingen.

- Vad händer när en närstående eller familjemedlem har en funktionsnedsättning?
- Hur hanterar familjer informationen om att ett barn har en funktionsnedsättning?
- Hur upplevs det stöd som ges av samhället av olika medlemmar i familjen? Identitet via internet?

Från barn till vuxen

Övergången från barn till vuxen blir för många med funktionsnedsättning ett abrupt hopp. Barn- och vuxenhabilitering är exempel på samhällsinstitution som fungerar på väldigt olika sätt.

- Vem är jag som vuxen?
- Hur ser identitet och självbild ut för vuxna med funktionsnedsättningar?
- Hur kan övergången från barn- till vuxenhabilitering bli smidigare?

Behövs syskonutbildning?

Familjebilden ser olika ut beroende på vem eller vilka i familjen som har en funktionsnedsättning. Barn med funktionsnedsättning har behov av särskilt stöd, men har även syskon till dessa särskilda behov.

- Vilka i så fall?
- Hur förhåller sig dessa syskon till varandra?
- Skulle syskon till barn med funktionsnedsättning ha behov av någon form av utbildning?

Flytta hemifrån

Att flytta hemifrån är ett stort steg i en människas liv. Vad detta innebär och när det sker beror i hög grad på sociala och ekonomiska faktorer.

- Vad innebär det att flytta hemifrån för personer med funktionsnedsättning?
- Hur ser man på denna omställning?
- Vilka problem finns?
- Skiljer det sig från andra människor utan funktionsnedsättning?

Föräldrar med funktionsnedsättning

Att ha förälder med utvecklingsstörning har debatterats mycket, men hur är det med andra funktionsnedsättningar? Föräldraansvar finns reglerat.

- Har barn ansvar i förhållande till sina föräldrar?
- Hur fungerar det när föräldern har hemtjänst, färdtjänst eller assistans?

Stöd utan anhöriga

I många fall behöver personer med funktionsnedsättningar stöd av anhöriga i kontakten med kommunen, myndigheter med flera.

- Men hur ser stödet ut för personer som inte har anhöriga? Olika kommuner har utformat stödet på olika sätt.
- Vilka konsekvenser får kommunernas olika stöd i levnadsvillkor för personer med och utan anhöriga? (En jämförande studie)

Tillgängliga föräldraskapskurser

Ett område där stödbehov i olika former upplevs stort är i föräldraskapsfrågor (i synnerhet målgrupperna personer med utvecklingsstörning/autismspektrumtillstånd).

- Är föräldraskapskurserna inom exempelvis Mödravårdscentralen och Barnavårdscentralen tillgängliga i sitt utformande och utförande?

Stöd vid flytt från familjehem

Barn med olika funktionsnedsättningar placeras vid behov i familjehem. Den dagen personen fyller 18 eller avslutar skolan avslutas placeringen.

- Vilket stöd finns det för de personer som flyttar från ett familjehem då personen ifråga inte är berättigad till gruppboende enligt LSS?
- Vilket behov av stöd upplever personerna ifråga?
- Hur ser det ut i olika kommuner?

Lag och Rättigheter

Konsekvenser av socialförsäkringen

Många personer med funktionsnedsättning lever på låg ekonomisk nivå hela livet. Blir man utförsäkrad får man i bästa fall försörjningsstöd. Merkostnader på grund av funktionsnedsättningen, som inte täcks av till exempel handikappersättningen, är vanliga.

- Vad får det för konsekvenser att många merkostnader inte godkänns av Försäkringskassan som handikappersättning?
- Hur går det när sjukersättning ska kombineras med föräldrapenning?

Hemtjänst efter behov

Samhällets service, som till exempel hemtjänst, utgår ofta från vad som är rimligt och ekonomiskt hållbart att erbjuda. Individuella behov ska beaktas, men kartläggs mycket sällan ingående.

- Vilka behov av service i hemmet kan enskilda personer ha?
- Hur förhåller sig dessa till den service som erbjuds?
- Vad skulle det kosta att ge den hemtjänstservice som brukarna behöver?

Svårigheter att teckna försäkringar

Försäkringsbolagen kräver hälsointyg för att man ska få teckna en försäkring. Det är också vanligt att undantag görs i försäkringar för personer med funktionsnedsättning.

- Vilken kunskap om och syn på funktionsnedsättningar har man inom försäkringsbolagen?
- Hur förhåller sig den till kundernas egna uppfattningar?
- Vilka konsekvenser får försäkringsbolagens regler för den enskilde?
- Hur påverkas människors valmöjligheter i livet av det?

Diskriminering av äldre

Både ålder och funktionshinder är idag diskrimineringsgrunder. Ofta överlappar de varandra. För personer med funktionsnedsättning finns en 65-årsgräns för bland annat bilstöd, personlig assistans, handikappersättning och arbetstekniska hjälpmedel. Rättigheterna förloras med åldern.

- Kan det kallas "ålderism" - en sorts "rasism" mot äldre människor?
- Hur är förhållandena mellan ålder och funktionsnedsättning juridiskt?
- Vilka konsekvenser får 65-årsgränsen för den enskilde individen och för hela samhället?

Rättsläget för personer med funktionsnedsättning

Den som är i behov av stöd står i beroendeförhållande till myndigheter och handläggare. Många beslut, till exempel om hjälpmedel, går inte att överklaga. Utvecklingen på assistansområdet går mot mindre medbestämmande för den enskilde.

- Hur ser rättssäkerheten ut för personer med funktionsnedsättning i

förhållande till andra medborgare?

- Vilka blir de praktiska konsekvenserna av ett sådant rättsläge?
- Vilken syn på oss finns hos myndigheter?
- Skiljer det sig mellan olika myndigheter?

Hur blev det med LSS?

Det har gått mer än 15 år sedan Lagen om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning tillkom.

- Hur blev det?
- Hur förhåller sig LSS och Socialomsorgslagen till varandra?
- Hur har tolkning och praxis utvecklats? Vilka effekter har LSS haft?
- Har attityder förändrats tack vare LSS? Kan man beräkna någon samhällsvinst med LSS?

Media och Tillgänglighet

Myndigheters tilltal

Myndigheter, landsting och kommuner riktar mycket information till medborgare och ibland särskilt till personer med funktionsnedsättning. Det kan handla om olika stödformer eller olika verksamheters tillgänglighet.

- Hur är tilltalet i myndighetstexter?
- Är det skillnad på den ton som används mot personer med funktionsnedsättning och andra?
- Framställs miljön som hindrande eller är det individerna som beskrivs som avvikande?

Internets möjligheter

Sociala mediers genomslag förändrar kommunikationen och erbjuder nya arenor för människor att mötas på. I sociala forum kan människor med liknande erfarenheter, intressen och livssituationer skapa fri kunskap, utbyta tips och information och stötta varandra.

- Vilka möjligheter ger IT till personer med funktionsnedsättningar?
- Hur påverkas identitet, kunskapsbildning och empowerment av IT?
- Vad betyder frikopplingen från kropp, namn, tid och rum?
- Minskar internet fördomar?

Vad händer på internet?

Samhällsdebatten utspelar sig idag i allt högre grad på internet.

- Var och hur sker diskussioner på internet och hur fungerar dessa forum?
- Vilka deltar och varför?
- Skiljer sig internetdiskussioner om "känsliga ämnen" från samtal i den fysiska världen?
- Återspeglas samhällets bilder av avvikare och normalitet på nätet?
- Uppstår alternativa normer på nätet och hur ser i så fall dessa ut?

Design för alla

Design för alla har blivit ett etablerat begrepp för formgivning som passar alla. Risken är att design för alla bara blir tomma ord.

- Hur används begreppet design för alla?
- Är det en slogan utan närmare förpliktelser?

Kollektivtrafiken

Både 1979 och 1994 har det lagstiftats om att göra kollektivtrafiken tillgänglig.

- Varför blir det inte så?
- Är det fel på lagarna eller på den tekniska utvecklingen?
- Varför saknas den politiska viljan att driva fram en kollektivtrafik för alla?
- Hur ser politiker och entreprenörer på detta?
-

Tillgång till det skrivna ordet

Idag saknar många tillgång till det skrivna ordet. Lättläst är en tjänst som används i vissa sammanhang men i många fall behöver texter anpassas efter respektive målgrupp och skrivs om till det vi kallar lätt att läsa. Det kräver kunskap om målgruppen, om hur texter kan brytas ner och kräver tid.

- Hur ser textförståelsen ut hos olika grupper med funktionsnedsättning i kontakten med myndigheter?

Samhälle och Politik

.

Delaktighet i forskning

Brukarmedverkan och olika former av delaktighet blir allt viktigare inom forskningen. Medicinsk forskning använder sig alltmer av patientmedverkan. Inom samhällsvetenskap finns traditioner som betonar deltagarinflytande över forskningsprocessen. Att överblicka alla metoder som finns är svårt, men vetenskapssamhället måste ställa sig frågor om för- och nackdelar med olika typer av delaktighetsforskning.

- Vilka vinster finns det med ökad delaktighet i forskningen?

Hur fördelas forskningsmedel?

Varje år fördelas stora summor av skattemedel till forskning. Statliga forskningsråd fördelar efter vetenskapliga kriterier. Andra finansiärer har egna bedömningsgrunder.

- Hur går bedömningarna till i praktiken?
- Vem säger vad på de möten där besluten fattas?
- Hur ser maktfördelningen ut i dessa grupper?
- Hur reellt är samhällsrepresentanters inflytande vid dessa möten?

Vem gör utredningarna?

Statliga utredningar spelar en viktig roll i den svenska demokratin. I dessa finns underlag för de beslut som politikerna tar. Hur utredarna utses är inte alltid så transparent.

- På vilka grunder utses de som ska göra statliga utredningar som berör funktionsnedsättning?
- Vilka personer leder politiskt tillsatta utredningar som rör människor med funktionsnedsättningar.
- Hur påverkar detta utredningarnas resultat?

Begreppsförvirring bland myndigheter

Olika myndigheter rör sig med olika begrepp och olika syn på funktionsnedsättning, funktionshinder och tillgänglighet. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kategoriserar på olika sätt. Försäkringsbolag och forskare använder andra begrepp.

- Hur definieras begreppen inom olika organisationer och myndigheter?
- Vilka konsekvenser leder olikheter i begreppsdefinition till för regelverken och i slutändan människors liv?

Kostnaden för otillgänglighet

Människor är olika. Funktionsnedsättningar bidrar till mångfalden. Arkitekter, byggbolag och politiker verkar utgå från normal- och idealmänniskor när de bygger nytt och förändrar samhället. Sedan tvingas de alltför ofta bygga om.

- Vad kostar samhällets uppdelning i normalt respektive avvikande som återspeglas i exempelvis hur man bygger?
- Vad kostar det att bygga om för tillgänglighet?
- Vilken kostnad medför idén om normalitet?

Konsekvenser av otillgänglighet

I den nationella handlingsplanen för handikappområdet, som antogs av riksdagen år 2000, ställs krav på att så kallade enkelt avhjälpna hinder ska avlägsnas senast år 2010. Men förändringen mot ett mer tillgängligt samhälle går långsamt.

- Vilka är konsekvenserna av att enkelt avhjälpna hinder fortfarande kvarstår?
- Vilka är de ekonomiska fördelarna med tillgänglighet?
- Hur blir konsekvenserna för samhällslivet när endast vissa delar av samhället är tillgängliga för alla?

Språkkunskapernas betydelse

Kunskaperna om det svenska samhället beror på hur länge man har bott här. Att kunna det svenska språket är en viktig del, då mycket information är på svenska. Invandrare missgynnas ofta i vård- och myndighetskontakter vilket leder till sämre tillgång av vård och hjälpmedel.

- Hur är det att ha en funktionsnedsättning, en annan bakgrund och inte kunna svenska?
- Hur skaffar man sig då information om samhället, funktionsnedsättningen och rätten till stöd?

Läs- och skrivsvårigheter

Det sägs att samhället är mer öppet, men gemene man anser fortfarande att personer med dyslexi är mindre vetande. Det finns fortfarande mycket skam kring läs- och skrivsvårigheter. Kunskapen är bristfällig på till exempel biblioteken.

- Vad gör samhället för att förbättra för personer med dyslexi?
- Vilka hjälpmedel och stöd finns och vem får tillgång till dem?

Tillgänglig forskning

Ett område där språket är otillgängligt för stora grupper är inom forskningen. I universitetens uppdrag ingår det att informera om sin forskning.

- Hur kan tillgängligheten öka på detta område?
- Kan uppdraget förtydligas så att forskningsrapporter ska skrivas om till en kortare och enklare text så att resultaten görs tillgängliga för en bredare skara?

Samordnande handläggare

För att kunna erbjuda det stöd och den kompetens som behövs krävs ofta samverkan mellan olika myndigheter exempelvis arbetsförmedlingen och försäkringskassan. I dagsläget träffar man ofta många olika handläggare och möjligheten att få ett långsiktigt kontinuerligt stöd, som bygger på att individen känner sig trygg med de människor hon möter, är ofta liten.

- Har studier gjorts där effekterna av att ha enbart en samordnande handläggare i dessa frågor utförts?

Utbildning

Inkludering i praktiken

Internationella deklamationer talar om inkludering i skolan. I Sverige har En skola för alla varit ett ledord. Men hur fungerar umgänget eleverna emellan?

- Träffar barn med och utan funktionshinder varandra?
- Vad gör de i så fall?
- Vad pratar de om?
- Har det skett någon förändring över tid?

Särvux

Skolformen särvux skiljer sig mellan olika kommuner. Ofta finns inga läromedel. Inom studentgruppen varierar språk, inlärningsstrategier och förkunskapsnivå. Det saknas forskning om lärande för vuxna med intellektuella funktionshinder.

- Vilken bakgrund har eleverna vid sÄrvux?
- Hur ser de studerande sjÄlva pÅ sÄrvux och pÅ att studera som vuxen?
- Vilka mÅl har de med sina studier?
- Vilka olika bilder av vuxenhet, sjÄlvstÄndighet, sexualitet och svenskhet förmedlas pÅ sÄrvux-lektionerna?

Yrkesutbildning

Yrkesutbildningar med inriktning mot arbete inom olika omrÅden har startats pÅ flera hÅll i landet, bland annat med tanke pÅ personer med intellektuella funktionshinder. HÄr behövs uppföljningsstudier.

- Leder yrkesutbildningarna till jobb?
- Vilken typ av anstÄllningar leder yrkesutbildningarna till?
- Kommer en ny yrkeskategori med "enklare" arbetsuppgifter att vÄxa fram?

Inkludering

Genom att sÄrskola och sÄrvux finns markeras en skillnad gentemot övrig utbildning och övriga studerande.

- Hur förhÅller man sig i olika kommuner till dessa grÄnsdragningar?
- Är verksamheten en del av övrig utbildning eller Åtskild frÅn den?
- Vilka argument har olika yrkes- och medborgargrupper fr en segregerad respektive inkluderad verksamhet?

Vuxenutbildning

Elever med funktionsnedsÄttningar nÅr inte alltid godkÄnt betyg, eller lÄser inte alla Ämnen. Vuxenutbildning bör ge möjlighet att lÄsa in Ämnen eller lÄsa upp betyg. Studerande med funktionsnedsÄttningar borde utgöra en relativt stor grupp i vuxenutbildningen.

- Hur mÅnga är de vuxenstuderande med funktionsnedsÄttning?
- Skapar vuxenutbildningen icke funktionshindrande miljöer?
- Vad är det svÅraste med att ha en funktionsnedsÄttning och studera som vuxen?

Information om skolor

Grundskola, gymnasium och vuxenutbildning konkurrerar med varandra om eleverna. Informationskampanjer och reklam spelar en allt viktigare roll för att lyckas som skola.

- Finns jag som funktionshindrad med i reklam och information?
- Hur får jag veta om lokalernas beskaffenhet och undervisningens utformning?
- Hur mycket extra studietid går det åt om jag är funktionshindrad i skolmiljön?
- Skiljer sig privata och kommunala utbildningsanordnare åt?

Lärdomar av mångfalden

Funktionshinderande miljöer medför svårigheter för vissa elever. I skolan fokuseras det ofta på dessa svårigheter. Mer sällan ser man den mångfald det innebär att elever är olika som positiv.

- Vad kan gruppen/klassen lära av mångfalden?
- Hur upplever lärare och övriga elever det att ha elever i klassen som erfar miljön som funktionshinderande?
- Lär de sig någonting av det?
- Är en heterogen grupp kunskapsproduktiv på ett sätt som påverkar förhållningssätt i framtida arbetsliv?

Pedagogiska tolkar

Personer med utvecklingsstörning och autismspektrumtillstånd har ofta svårt att kommunicera med olika myndigheter. Ett upplevt problemområde är just myndigheter som inte har kompetensen och tiden att samtala med personer som behöver ett anpassat, tydligt och pedagogiskt språk. Konsekvenserna av missförstådda frågor och svar kan vara förödande.

- Hur kan stödet utformas i kontakten med myndigheter?
- Behöver vi utbildade pedagogiska tolkar?

Handikappförbunden

Handikappförbunden är en samarbetsorganisation som består av flera rikstäckande handikapporganisationer med sammanlagt en halv miljon medlemmar.

Vår uppgift är att påverka och förändra samhället så att det blir tillgängligt för alla. Vi gör det genom politiskt påverkansarbete, och vi är partipolitiskt och religiöst obundna.

Handikappförbundens vision för framtidens forskning

Ett funktionshinderperspektiv finns i all forskning.

Det finns forskning om funktionshinder och funktionsnedsättningar som bygger på brukarmedverkan. Den utgår från de mänskliga rättigheterna och granskar maktstrukturer i samhället.

Den forskningen leder till bättre levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättningar.

Från forskningsobjekt till medaktör är ett treårigt projekt som finansieras av Allmänna Arvsfonden

---

**HANDIKAPP
FÖRBUNDEN**

Handikappförbunden, Box 1386, 172 26 Sundbyberg
www.handikappforbunden.se